
HINTALOVON

Gyermekjogi Alapítvány

**GYERMEKJOGI
JELENTÉS
2017**

TARTALOM

ELŐSZÓ	4	c) POLGÁRI JOGOK ÉS SZABADSÁG-JOGOK	14
Módszertan	6		
a) ÁLTALÁNOS VÉGREHAJTÁSI INTÉZKEDÉSEK	7	12. cikk: A gyermek véleményének tiszteletben tartása	14
Mi történt 2017-ben a gyerekekkel Magyarországon?	7	14. cikk: A gondolati, lelkiismereti és vallásszabadsághoz való jog	
b) ÁTFOGÓ ALAPELVEK	11	15. cikk: Az egyesülés és békés gyülekezés szabadsága	
2. cikk: A diszkrimináció tilalma	11	17. cikk: A megfelelő információkhoz való hozzáférés	15
3. cikk: A gyermek legjobb érdeke			
		d) GYERMEKEK ELLENI ERŐSZAK	18
		19. cikk: A gyermekkel szembeni erőszak elleni védelem joga	18

e) CSALÁDI KÖRNYEZET ÉS ALTERNATÍV GONDOS- KODÁS	20		
5., 9. és 11. cikkek: A család és a gyer- mek kapcsolata, a családjukon kívül nevelkedő gyerme- kek helyzete	20	g) OKTATÁS, SZABADIDŐ, KULTÚRA	27
		28., 29. és 31. cikkek: Oktatás, ezen belül szakképzés és tanácsadás	27
f) FOGYATÉKOS- SÁG, ALAPVETŐ EGÉSZSÉG ÉS JÓLÉT	23	h) EGYÉB KÜLÖN- LEGES VÉDELMI INTÉZKEDÉSEK	29
23. cikk: Fogyaté- kossággal élő gyermekek	23	22. cikk: A menedék- kérő gyermekek speciális védelme	29
24. cikk: Egészség és egészségügyi szolgáltatások	25	37., 39. és 40. cikkek: A fiatalkorúak igaz- ságszolgáltatási rendszere	31
A fiatalkorúak egészsége		FAKULTATÍV JEGYZŐKÖNYV A GYERMEKEK ELLENI SZEXU- ÁLIS VISSZA- ÉLÉSRŐL	32
26. cikk: Szociális biztonság	26		

ELŐSZÓ

Vajon hogy fognak a gyerekek visszaemlékezni 2017-re? Ez lesz az az év, amikor úszó vb-t rendezett Magyarország, vagy az év, amikor mégsem pályáztunk az olimpia megrendezésre? Ki fog eszükbe jutni? Enyedi Ildikó vagy Hosszú Katinka? A „Soros- plakátok” derengenek fel majd az emlékeikben, vagy az elképesztő januári jégzajlás a Dunán? Nem tudjuk, hogy melyik országos vagy közéleti esemény lesz a meghatározó, és milyen előjellel fognak visszagondolni a hajdanvolt 2017-re. Csak abban lehetünk biztosak, hogy a gyerekek nem kívülállóí, hanem részesei a világunknak. Minden esemény, amit létrehozunk, amiben részt veszünk, és amit kommunikálunk, hat rájuk. S természetesen az egyéni, magánéleti, családi események bármikor felülírhatják ezeket, de azért nem árt időről időre emlékeztetni magunkat, felnőtteket, hogy a gyerekek abban a valóságban nőnek fel, amit mi közösségi szinten teremtünk számukra.

A 2017. év gyermekjogi szempontból meghatározó eseményei általában nem váltottak ki nagy, össz társadalmi reakciót, bár továbbra is látjuk, hogy a média meghatározó erő abban, hogy egy-egy ügynek lesznek-e például jogi, jogalkotási vagy egyéb következményei. Szintén jellemző volt 2017-re a témák gyors váltakozása. Csak nagyon kevés olyan ügy volt, ami egész évben fenn tudta tartani valamilyen formában az „érdeklődést” társadalmi, politikai, szakmai vagy nemzetközi szinten.

Ezek egyike a **gyerekekkel szembeni szexuális visszaélések** témája volt, ami 2017-ben – részben a #metoo mozgalom hatására – folyamatosan a társadalmi viták és az érdeklődés előterében szerepelt. Pozitív volt, hogy több, megelőzést célzó jogszabály született, és soha korábban nem volt ennyi tudósítás „gyerek/erőszak” témában, mint most. A gyerekekkel szembeni erőszakkal foglalkozó írások harmada a szexuális erőszakra fókuszált, és 400 százalékkal nőtt az ilyen témájú médiamegjelenések száma az elmúlt években. Ennek a folyamatnak köszönhető (részben), hogy miközben a bűncselekmény áldozatává váló gyerekek száma összességében csökkent 2017-ben, a szexuális visszaélések sértettjévé váló gyerekeké nőtt. Ez feltehetően nem azt jelenti, hogy többi ilyen cselekményt követtek el, hanem hogy kevesebb gyerekkel szembeni szexuális erőszak maradt rejtve 2017-ben, ami mindenképpen pozitív változás.

A szexuális erőszak áldozatává vált gyerekekkel az esetek több mint 90 százalékában olyan személy él vissza, akivel a gyerek bizalmi viszonyban áll. Erre a jellemző tényre még 2016-ban a bicskei gyermekotthon igazgatójával szembeni büntetőeljárás is felhívta a figyelmet, ahol az áldozattá vált gyerekek közül többen a nyilvánosság előtt is beszéltek arról, hogyan élt vissza velük az a felnőtt, akinek a „gondjaira voltak bízva”. Az ügy kirobbanását követően, 2017-ben a családjukon kívül, **gyermekotthonban élő gyerekek** helyzetével egyre több közéleti és szakmai fórum is foglalkozott, ezzel kiemelt gyermekjogi témává téve azt, hogy minden 3. gyereket anyagi helyzete miatt emelnek ki a családból, hogy nagy a szakemberhiány az intézményekben, és hogy a jogszabályi rendelkezések ellenére – a kapacitásbeli problémák miatt – továbbra is kerülnek 12 éven aluli gyerekek nevelőszülő helyett gyermekotthonokba.

Az állami gondoskodásban élő gyerekek esetében gyakran felmerül, hogy „másodrendű” állampolgárként kezeli őket a rendszer. Hátrányt szenvednek az oktatásban, a tehetséggondozásban, az életkezdési lehetőségekben – és általában ezek a problémák „láthatatlanok” a társadalom többi tagja számára.

Hasonló – a többség számára láthatatlan vagy nehezen észrevehető – problémákkal küzd a gyerekek egy másik csoportja, a **fogyatékossgal élő**, valamint a **sajátos és speciális nevelési igényű, illetve tanulási zavarokkal küzdő gyerekek**, akik 2017-ben mégis több szempontból át tudták törni ezt a láthatatlan burkot, és meg tudták mutatni a problémáikat. Az ombudsman több jelentésben is foglalkozott a fogyatékossgal élő gyerekek helyzetével, a gödi Topházban készült felvételek „letarolták” nyár elején a sajtónyilvánosságot, majd később az oktatásitörvény-módosítás váltott ki nagy vitát – nem is annyira a rendelkezések, mint az azokat érintő rendszerbeli, személyi, szakmai hiányosságok miatt.¹

Magyarországon a fogyatékossgal élő gyerekek száma meghaladja a 35 ezret. A sajátos nevelési igényű gyerekek száma a statisztikák szerint folyamatosan növekszik, azonban integrációjuk az iskolarendszer hiányosságai miatt nem valósul meg. A fogyatékos gyerekek oktatáshoz, egészségügyi és szociális ellátásokhoz való hozzáférése nem megfelelő a családjukon kívül élő gyerekekhez hasonlóan (de más okokból).

A 2017-ben kiadott KSH-adatok szerint a fogyatékos gyerekek közül 829 él fogyatékos személyek otthonában. A gyermek- és lakásotthonban élő gyerekek harmada fogyatékossgal élő, míg a fogyatékos gyerekek gondozására szakosodott különleges nevelőszülőik száma a 2017-es adatok szerint 20 százalékkal csökkent.

Nagyon fontos lenne, hogy a speciális figyelmet igénylő gyerekek helyzetére ne csak a sajtóban megjelenő botrányok idején figyeljen oda a társadalom. A speciális figyelmet folyamatosan biztosítanunk kellene – döntően azért, hogy helyzetükben előrelépés következhesse be, családjuk megkapják a szükséges támogatást, és a gyerekek ne „másodrendű” állampolgárokként lépjenek majd ki a felnőtt életbe.

A gyerekekkel szembeni szexuális erőszak, a családjukon kívül, gyermekotthonban nevelkedő és a fogyatékossgal élő gyerekek mellett 2017-ben a gyermekjogok szempontjából még egy fontos kérdés volt: a **menekülteké**. Elsősorban nem azért, mert olyan sok gyereket érintett volna: 2017-ben 232 gyerek egyedül és további 1600 gyerek a családjával együtt lépte át a magyar országhatárt. A kérdéssel azért kell foglalkozni, mert 2017. március 28-tól a határainknál megjelenő 14–18 éves gyerekekre nem vonatkoznak a gyermekvédelmi szabályok. Az ilyen gyerekek őrizetbe vehetőek és korlátlan ideig a tranzitónákban tarthatóak. A 14 éven aluli menedékkérő gyerekek eddig a főtí gyermekotthonban várhatták meg az ügyükben hozott döntést, de 2017 januárjában bejelentették, hogy a főtí gyermekotthont bezárják.² Nem kérdés, hogy ezek a döntések szembemennek az ENSZ Gyermekjogi egyezményének rendelkezéseivel. A kérdés inkább az, hogy mit nyerünk és mit veszítünk a kialakult helyzetben. Nemcsak az 1832 nem magyar, hanem az 1,8 millió velünk élő magyar gyereket nézve. Ez 2017 egyik legfontosabb kérdése, amire azonban – mint a gyerekek-nél általában – a választ csak később tudjuk majd meg.

1. A köznyelv „Taigetosz-törvénynek” nevezte a módosítást, ezt azonban megbélyegzőnek és az érintett gyerekek szempontjából negatívnak érezzük, ezért nem használjuk a szövegben, csupán lábjegyzetekben tüntettük fel, hogy aki így keresi, vagy ez alapján ismerné fel, az megtalálja az anyagban az erre vonatkozó részeket.

2. A gyermekotthon bezárása miatt a kísérő nélküli kiskorúak elhelyezését meg kell oldani, azonban 2017-ben kizárólag az SOS Gyermekfalvak toborzott és készített fel nevelőszülőket erre a feladatra. 2017-ben egyetlen gyereket sikerült nevelőszülőnél elhelyezni. **Erről bővebben itt olvasható.**

MÓDSZERTAN

A 2017. év gyermekjogi szempontból legfontosabb történéseit összegző jelentés az előző évihez hasonló módon, változatlan módszertannal készült. Az előkészítés során három területről gyűjtöttünk adatot és információt:

- 2017-ben elfogadott, illetve hatályba lépett jogszabályok, módosítások;
- 2017-ben publikált szakmai anyagok, statisztikai és információs források;
- 2017-ben megjelent tudósítások, hírek, médiamegjelenések.³

Magyarországon a jogszabályok megkérdőjelezhetetlenül a legfontosabb részét jelentik a társadalmi folyamatok befolyásolásának, irányításának. Ha egy negatív tendenciára vagy jelenségre fény derül (és 2017-ben több ilyen is volt a gyerekekkel kapcsolatban), az elsődleges beavatkozási eszköz a jogszabályalkotás, és nem az okok szakmai alapú részletes feltárása, a folyamatok újraakterezése vagy a személyi, anyagi erőforrások megerősítése. Mondhatnánk cinikusan, hogy azért, mert ez a legolcsóbb – de valójában mindannyian tudjuk, hogy nagy árat fizetünk azokért az új vagy módosított jogszabályokért, amelyeknek az elfogadását tudósítások és hírek százai követik, de a végrehajtását már néma csönd – a következő nagy médiavisszhangot kiváltó ügyig.

Ezt láttuk például a „gyermekbarát meghallgatósobák” bevezetésénél, amitől 2012/2013-ban hangos volt a sajtó, de amikor ezt a 2017-es jelentést készítettük, az derült ki, hogy a szobák számáról és kihasználtságáról nincs statisztika,⁴ nem tudjuk, hogyan működnek: a 2012-es rendelkezések már nincsenek érvényben, de csak 2018-ban lép hatályba az új szabályozás, ami majd – remélhetőleg – tiszta helyzetet teremt.

Arról, hogy a jogalkotás mennyiben alkalmas válasz a társadalmi problémák hatékony rendezésére, a rendszerváltás óta eltelt időszakban kaphattunk némi képet. Ahogyan arról is, hogy a média, a sajtó egyre erősebb, önálló hatalmi ág Magyarországon, aminek a gyerekekkel kapcsolatos közügyekre és magukra a gyerekekre gyakorolt hatását nem lehet figyelmen kívül hagyni.

A 2017. évi Gyermekjogi jelentést a Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány szakmai csapata állította össze, de egyes részek megírásához más szervezeteknél dolgozó szakembereket közvetlenül is bevontunk. A jelentés első változatát szakmai fórum elé vittük, és vitára bocsátottuk.

A jelentés az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága által 2014-ben Magyarország számára megfogalmazott Záró észrevételek struktúráját követi (a fejezetek betűjelei is ehhez igazodnak), illetve az anyag reagál is az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága által megfogalmazott észrevételekre és kérdésekre (**angol** és **magyar** nyelven is elérhető), valamint készül egy gyerekeknek szóló változat a 18 éven aluliak számára is – hiszen ez a munka leginkább róluk, nekik szól.

A korábban megjelent (2016. évi) jelentés elérhető a www.hintalovon.hu oldalon.

A 2017. évi anyaggal kapcsolatos észrevételeket az alábbi e-mail címre várjuk: info@hintalovon.hu. Köszönjük!

3. A médiamegjelenéseket teljes évre vonatkozóan, meghatározott kulcsszavak (önálló és együttes előfordulás) szerinti gyűjtés alapján, az adatsorok rendszerezése után értékeltük.

4. Általánosságban elmondható, hogy a 2017. évi jelentés elkészítésekor is az egyik legnagyobb kihívást az adatokhoz, statisztikákhoz való hozzáférés, valamint a tárgyre vonatkozó adatsorok hiánya jelentette.

ÁLTALÁNOS VÉGREHAJTÁSI INTÉZKEDÉSEK

Mi történt 2017-ben a gyerekekkel Magyarországon?

2017-ben volt 20 éves a gyermekvédelmi törvény.

A rendszerváltás utáni nagy jogalkotási hullám részeként született meg Magyarország első olyan jogszabálya, amely a gyerekek védelmének rendszerét átfogóan szabályozta. Bizakodó és bizakodásra okot adó, előremutató és reformer szabályozás volt, ami a nemzetközi jó gyakorlatokból indult ki, viszont aminek a végrehajtásához (az Állami Számvevőszék 2002-es

egyik jelentése szerint) „soha nem álltak rendelkezésre a megfelelő anyagi, tárgyi és személyi erőforrások”. Az elmúlt 20 évben a gyermekvédelmi törvény az egyik legtöbbet módosított jogszabállyá vált, sok esetben elbizonytalanítva és instabillá téve a gyermekvédelem rendszerét, és jelezve, hogy az ambíciózus szabályozás megvalósítása a gyakorlatban igen sok problémával küzd.

„A Gyermekvédelmi törvény születésekor olyan szociálpolitikai célt tűzött maga elé, mely egy tágabb értelmű gyermekvédelmet, minden gyermek egyenlőségét biztosítani kívánó univerzális rendszer keretét határozta meg.”

Forrás

A rendszerváltás utáni nagy jogalkotási hullám részeként született meg Magyarország első olyan jogszabálya, amely a gyerekek védelmének rendszerét átfogóan szabályozta

Kép forrása

Ez a tendencia 2017-ben is folytatódott: rendszerszintű módosításokkal, nagy botrányt kavaráó ügyeket követő jogszabályi változtatásokkal és eseti jellegű beavatkozásokkal „ünnepeltük” a gyermekvédelem 20 éve fennálló rendszerét. Ezek között voltak előremutatóak, vitathatóak, meg persze olyanok is, amelyeknek eredményességét csak hosszú távon lehet megítélni.

A jogszabályi módosítások fő csapásiránya 2017-ben az intézményekben (gyermekotthonokban, óvodákban, iskolákban) elkövetett erőszak esetek következtében a **gyermekbántalmazás** megelőzése és a bántalmazás esetekkel szembeni hatékonyabb fellépés volt.

A jogalkotó a gyerekek fokozottabb védelme érdekében módosította a Büntető Törvénykönyvet (Btk.), így szigorodott a gyerekek sérelmére elkövetett szexuális erőszak-esetek szabályozása.⁵ Ezen túlmenően 2017-től **el kell tiltani a foglalkozásától** és nem vállalhat kiskorú közelében munkát az, aki gyerekekkel szemben követ el szexuális bűncselekményt.⁶ Ez a szabály lehetővé teszi, hogy az elítélt elkövetőket a lehetőségekhez mérten távol tartsuk a gyerekektől, azonban sajnos tudnunk kell, hogy a gyerekekkel szembeni szexuális erőszak-esetek többsége rejtve marad, az erőszaktevővel szemben sosem indul eljárás.

Hasonló Btk.-módosítás volt 2017-ben, hogy foglalkozástól való eltiltás a „kiskorú veszélyeztetését” elkövető felnőttel szemben is kiszabható – itt azonban ez csak lehetőség a bíróságok számára, és nem kötelező, ami miatt például ezek után is előfordulhat, hogy egy gyerekverő tanár vagy a gyerekekkel szembeni rossz bánásmód miatt elítélt óvodai gondozó, gyermekotthonban dolgozó felnőtt a továbbiakban is vállalhat olyan munkát, amely során gyerekekkel kerülhet kapcsolatba. Az igazságszolgáltatás rendszerében jelenleg nem biztosított, hogy az ilyen jellegű cselekményeket elkövetők az eljárás során lehetőséget kapjanak arra, hogy megtanulják, mit jelent a bántalmazó magatartás a gyerek számára, és hogyan kellene, lehetne erőszak nélkül nevelni, gondozni egy gyereket. Ennek hiányában viszont komoly az ismételt elkövetés kockázata.

A foglalkozástól eltiltás új szabályozásán túl 2017-ben bevezették, hogy a gyermekotthonok, javítóintézetek vezetői munkakörének betöltéséhez az alkalmasságot szigorúbban kell vizsgálni;⁷ valamint **új képzési, továbbképzési programot** is kidolgoztak az ágazat számára. A döntés⁸ háttérében egyértelműen a nagy médiavisszhangot kiváltott bicskei gyermekotthon vezetőjével szemben, gyerekek elleni **szexuális visszaélések miatt indított büntetőeljárás** szolgált.

5. 2017. évi CLXXVII. törvény a tizenkettedik életévüket be nem töltött gyerekek sérelmére elkövetett szexuális erőszakkal szembeni fokozottabb büntetőjogi védelemről

6. 2017. évi CXLIX. törvény egyes törvényeknek a gyerekek fokozottabb védelme érdekében szükséges módosításáról

7. A gyerekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvénynek a gyermekvédelem rendszerének megerősítése érdekében történő, valamint egyéb törvények módosításáról szóló 2017. év XCV. törvény

8. 2017. évi XCV. törvény

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma (EMMI) a gyermekbántalmazási ügyek jobb kezelésére korábban kiadott **szakmai protokollokat** törvényi szintre emelte.⁹ Ezek között a dokumentumok között 2017-ben nem volt még olyan, amely a gyermekotthonokban élő gyerekekkel szemben elkövetett bántalmazásokkal, visszaélésekkel szembeni hatékonyabb fellépést biztosította volna.¹⁰

A családjukon kívül nevelkedő gyerekek jobb védelmét célozta 2017-ben az is, hogy a **gyermekjogi képviselők¹¹ jogosítványai** kiegészültek azzal, hogy a gyerekekkel személyesen, négy szemközt találkozhatnak. Ez fontos lehetőség a gyerekekkel való bizalmi viszony kialakításában, azonban ki kell emelni, hogy a több mint 20 ezer családján kívül nevelkedő gyerek gyermekjogi képviselőt 2017-ben – létszámbővítést követően is – csupán 23 fő látta el.¹²

A jogalkotó szigorította a **nevelőszülő** alkalmasságának vizsgálatára irányuló rendelkezéseket is,¹³ amelynek az volt a célja, hogy a korábbi nevelőszülői foglalkoztatási jogviszonyra, annak megszűnésére, megszüntetésére vonatkozó előzményinformációk, -körülmények megismerhetővé váljanak, ezzel csökkentve az elhallgatható információkkal összefüggő kockázatokat.¹⁴

Törvénymódosítás¹⁵ következtében súlyos veszélyeztetésnek minősítette a jogalkotó, és akár a gyerek családból való kiemeléséhez is vezethet 2017-től, ha a szülőt a gyermekorvos, a védőnő, a pedagógus vagy az óvónő nem találja kellően együttműködőnek.¹⁶

Az **átfogó szakpolitika és stratégiai intézkedések** terén olyan előrelépések történtek 2017-ben, mint az **átlag bruttó bér** emelkedése, valamint projekt- és pályázati alapon szupervízió,¹⁷ személyiségfejlesztő foglalkozások elérhetővé tétele a szociális szférában, ami a gyermekvédelmet is érintette. Ez utóbbi azért is szükséges, mert a szakemberek lelki egészsége és a gyermekvédelemben dolgozók megtartása (tehát a magas arányú munkaerő-vándorlás csökkentése) közvetlenül befolyásolhatja a velük kapcsolatba kerülő gyerekek jóllétét. Optimális esetben ezek a támogatási formák rendszerszinten és állandóan, minden munkavállaló számára egyenlően – nem pedig projekt- vagy pályázati alapon – kellene hogy elérhetőek legyenek, de mindenképpen bizakodásra ad okot, ha 2017-től döntéshozói szinten nem kérdőjeleződik meg ezeknek a belső szolgáltatásoknak a szükségessége.

9. A gyermekbántalmazás elleni módszertan, a gyermekbántalmazás kivizsgálásának módszertana, illetve azok kezelésére vonatkozó szakmai rendelkezések módszertana

10. A tervek szerint 2018. január 1-től alkalmazni kellene ezt a protokollt, de a jelentés lezárásáig nem készült még el.

11. A gyermekjogi képviselő ellátja a gyermekvédelmi gondoskodásban részesülő gyermek törvényben meghatározott jogainak védelmét, és segíti a gyermeket jogai megismerésében és érvényesítésében, valamint kötelességei megismerésében és teljesítésében. (1997. évi XXXI. törvény 11.§)

12. 1663/2017. (IX. 13.) Korm. határozat a gyámhatóságok megerősítéséről és a gyermekjogi képviselők létszámának emeléséről

13. 2017. évi XCV. törvény

14. 2017. évi XCV. törvény

15. Egyéb jelzés hiányában is súlyos veszélyeztető oknak minősül, ha a gyermeket gondozó szülő megtagadja az együttműködést az egészségügyi alapellátást nyújtó szolgáltatóval – házi orvossal, házi gyermekorvossal, védőnővel –, illetve a gyermek gondozása tekintetében a bölcsődei ellátást nyújtó szolgáltatóval, intézménnyel és a köznevelési intézménnyel. [1997. évi XXI. törvény 130/A (3)]

16. A rendelkezés gyakorlati alkalmazását segítő protokoll nem készült a jelző-rendszeri tagok számára. Ennek hiányában helyi szinten eltérő gyakorlatokra lehet számítani – erről azonban a jelentés lezárásáig nem állt rendelkezésre információ.

17. Az EU-forrásból biztosított, ingyenes szupervízió és eszmegbeszélés fontos támogatás a szakemberek számára. A szolgáltatás településszintű, helyi elérhetőségéről (pl. a nevelőszülők számára) a jelentés lezárásakor nem állt rendelkezésre adat.

A „kifelé irányuló”, gyerekek és családjaik számára elérhető szolgáltatások területén 2017-ben a gyermekvédelmi szakellátásban nevelkedő, áldozattá vált gyerekek és a közvetlen ellátásukat végző szakemberek segítése, támogatása érdekében a területi gyermekvédelmi szakszolgálat feladatai **kríziskezelő szolgáltatással** egészültek ki. Ennek gyakorlati megvalósulásáról a jelentés elkészítésekor nem állt rendelkezésünkre adat.¹⁸

Bevezetésre került 2017-ben az ún. „**Gyermekvédő hívószám**”, a nap 24 órájában ingyenesen hívható telefonos szolgáltatás, melynek célja bármilyen, a gyerek veszélyeztetettségét jelző hívásra történő szakszerű, hatékony és időbeni reagálás biztosítása és elősegítése, függetlenül a jelzést tevő személyétől és annak jelzési kötelezettségétől.¹⁹

A gyerekek védelmét szolgáló nemzetközi okmányok vonatkozásában nem voltak előrelépések 2017-ben. A gyerekek szexuális kizsákmányolás és bántalmazás elleni védelméről szóló **Lanzarote Egyezményt** Magyarország 2010 novemberében aláírta, és 2015-ben ratifikálta, azonban végrehajtásával kapcsolatban 2017-ben továbbra sem történtek fontos intézkedések.²⁰

Az Európa Tanács által 2011-ben elfogadott, a nők elleni erőszak és a családon belüli erőszak megelőzését és felszámolását célzó **Isztambuli Egyezményt** hazánk 2014 márciusában aláírta, de még azóta sem került sor a ratifikálására, a vonatkozó politikai vitákban pedig gyakran az Egyezményrel szemben érveltek a képviselők, így az még nem része a nemze-

ti, belső jogrendszernek. Eközben a családi, párkapcsolati (hozzátartozói) erőszak áldozatai igen gyakran gyereket is nevelnek, és a szakmai protokollok kimondják, hogy a gyereket ezekben az esetekben akkor is áldozatnak kell tekinteni, ha a bántalmazás ugyan közvetlenül nem ellenük irányul, de tanújává válnak erőszakos cselekményeknek.

Az ENSZ Gyermekjogi egyezményéhez kapcsolódó **3. fakultatív jegyzőkönyvet** Magyarország 2017-ben sem írta alá, és nem ratifikálta.²¹

A gyermekvédelem rendszerén kívül a **közoktatás** területén is voltak jelentős jogszabályi változások. Júniusban elfogadták a köznevelésitörvény-módosítást,²² amely a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel (BTM) küzdő gyermekeket érinti. Az EMMI álláspontja szerint a jogszabálmódosítás szakmai kezdeményezésre született, és célja, hogy sokkal több **fejlesztésben és segítségben részesüljenek** az ilyen nehézségekkel küzdő gyerekek. Azonban a módosítás nagy vitát váltott ki. A legtöbbit megkérdőjelezett része az, hogy a beilleszkedési, tanulási, magatartási zavarokkal küzdő gyerekek a jövőben nem kaphatnak mentességet különböző tananyagok, tananyagrészek megtanulása, illetve az osztályzás alól. A másik vitát kiváltó változás, hogy a jövőben gyógypedagógiai ellátásra szoruló gyerekek bizonyos, elsősorban készségtantárgyak tanításához nem kell feltétlenül gyógypedagógusi végzettség. A **törvénymódosítás hatását még nem ismerjük**, mivel az új szabályozási rendszer 2018. szeptember 1. napjával lép hatályba.

18. 2017. évi XCV. törvény. A kríziskezelő csoport munkájában elsősorban pszichológus, pszichiáter, mentálhigiénés szakember, családterapeuta, gyógypedagógus, mediátor és gyermekvédelemmel vagy gyámügyi igazgatással foglalkozó jogász végzettségű személyek vesznek részt.

19. A szám: 06 80 630 155. A szolgáltatás keretében nyújtott tanácsadásokról, azok jellegéről kértünk tájékoztatást, de a jelentés lezárásáig nem kaptunk választ.

20. A magyar kormány 2017 novemberében válaszolt a Lanzarote Bizottság kérdéseire (2. monitoring kör), az országjelentés az anyag lezárásáig még nem készült el.

21. A 2011-ben elfogadott kommunikációs eljárásról szóló 3. fakultatív jegyzőkönyv lehetővé tenné, hogy jogsérelem esetén gyerekek vagy képviselőjük közvetlenül is fordulhat a Gyermekjogi Bizottsághoz.

22. A médiában „Táigetosz-törvényként” emlegetett, 2017. évi LXX. törvény, ld. 1. lábjegyzet

ÁTFOGÓ ALAPELVEK

2. cikk: A diszkrimináció tilalma

3. cikk: A gyermek legjobb érdeke

„Az Egyezményben részes államok tiszteletben tartják és biztosítják a joghatóságuk alá tartozó gyermekek számára az Egyezményben lefektetett jogokat minden megkülönböztetés, nevezetesen a gyermeknek vagy szüleinek vagy törvényes képviselőjének faja, színe, neme, nyelve, vallása, politikai vagy más véleménye, nemzeti, nemzetiségi vagy társadalmi származása, vagyoni helyzete, cselekvőképtelensége, születési vagy egyéb helyzete szerinti különbségtétel nélkül.” (részlet az ENSZ Gyermekjogi egyezményéből)

A gyerekekkel szembeni hátrányos megkülönböztetés több területen is problémaként jelent meg 2017-ben, és több olyan gyerekcsoport is volt, akikkel szembeni diszkriminációról egyértelműen kiderült, hogy **rendszer szintű és strukturális problémát jelez**.

A **fogyatékosággal élő** gyerekek és családjaik rendszer szinten (az oktatásban, az egészségügyben stb.) és egyénileg is hátrányt szenvednek (erről a 23. cikknél írunk bővebben).

2017-ben a Kúria **a roma gyerekek iskolai szegregációjának tilalmát** mondta ki egy kaposvári általános iskola ügyében, megtiltva, hogy szeptember 1-től új 1. osztály induljon – tekintettel arra, hogy az iskola nem készített deszegregációs tervet, és nem változtatott a jogsértő gyakorlatán.

A szegénységben élő és ezen belül a roma gyerekeket aránytalanul nagyobb számban érő diszkrimináció leg-súlyosabb formája, **a család anyagi okok miatt való elvesztése** (családból való kiemelés) 2016 után 2017-ben is fókuszban volt nemcsak a közbeszédben, de az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala (AJBH) **vizsgálátát**²³ és az Európai Roma Jogok Központja (ERRC) által kezdeményezett **perindítást** követően a hatóságokat érintő szakmai vitákban is.

De nemcsak egy gyerek családból való kiemelése lehet diszkriminatív, hanem az is, **ahogyan a gyermekvédelmi rendszer ezeket a gyerekeket elhelyezi**. Itt alapvetően olyan szervezeti szintű hiányosságok okoznak problémát – és hátrányos megkülönböztetést pl. lakóhely, a gyerek nevelési szükséglete vagy neme szerint –, mint a megfelelő számú férőhely, az elégte-

23. AJB-2026/2017. számú ügy

len számú nevelőszülő vagy a fogyatékossgal/speciális nevelési igénnyel rendelkező gyerekek ellátására szakosodott nevelőszülők hiánya. A kapacitáshiányból eredő problémák miatt a vidéki és a megyeszékhelyektől távol élő gyerekek a fővárosi/nagyvárosi gyerekekhez képest még több hátrányt szenvednek el.

A strukturális diszkriminációnak egy gyermekjogi szempontból speciális esetével – a szülővel szembeni hátrányos megkülönböztetés miatti gyermekjogi megsértéssel – is találkozhattunk 2017-ben. Az ombudsman egy panaszos beadvány kapcsán megállapította, hogy az örökbefogadást kezdeményező szülőket **szexuális orientációjuk miatt jogellenesen fosztották meg az örökbefogadás lehetőségétől.**

„A hazánkba érkező 14 és 18 év közötti kísérő nélküli kiskorú gyermekek kikerülnek a gyermekvédelmi törvény hatálya alól, azaz nem kerülnek ideiglenesen elhelyezésre a gyermekvédelmi szakellátásba, nem kell gyermekvédelmi gyámot sem kirendelni részükre, hanem a menekültügyi eljárás lefolytatását a tranzitónában töltve kell kivárniuk.”

Forrás

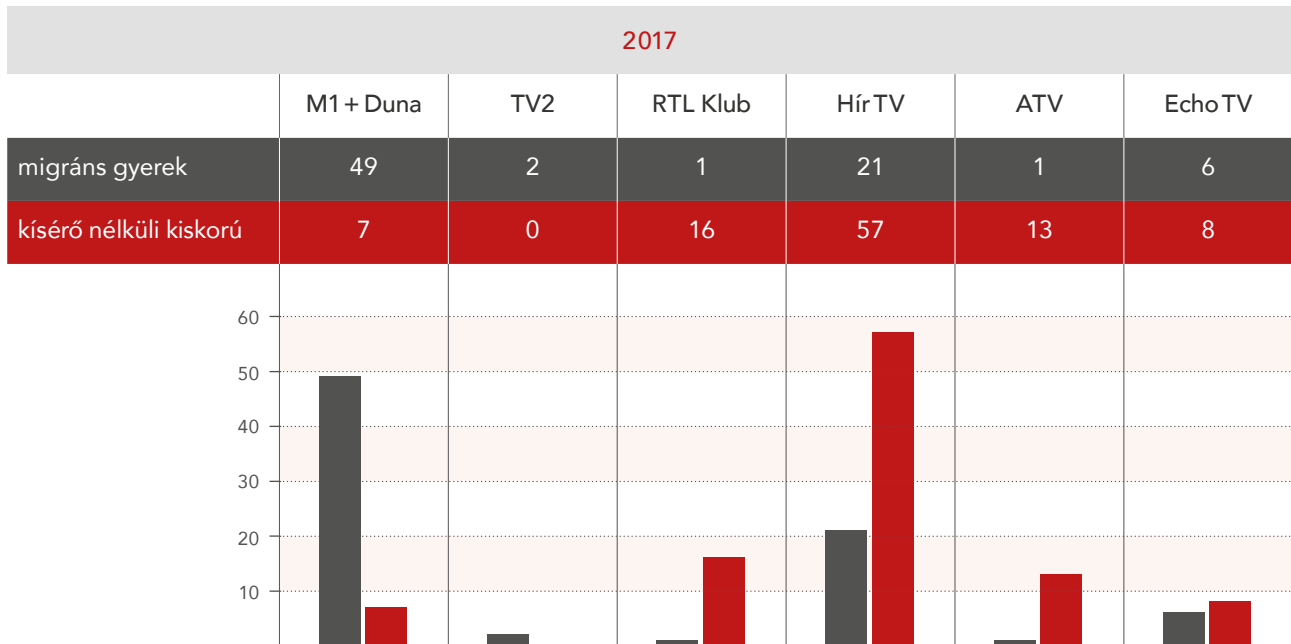
A fentiekén túlmenően 2017-ben a legsúlyosabb diszkriminációt egy új jogszabály vezette be a **menedékkérő gyerekekkel szemben – megsértve** az ENSZ Gyermekjogi egyezményét, a Lanzarote Egyezményt és **álláspontunk szerint az Alaptörvényt** is. A gyakorlatban csak kevés gyereket érint, és a külföldi gyerekekkel szembeni megítélés nem volt pozitívnak mondható 2017-ben, ezért sokak számára észrevétlen maradt²⁴ az a rendelkezés, aminek értelmében a 14–18 év közötti, kísérő nélküli kiskorú gyerekeket „kivették”

a gyermekvédelmi törvény hatálya alól, és így elhelyezésük azóta a felnőttekkel együtt a tranzitónákban történik (ld. Egyéb különleges védelmi intézkedések). Minden Magyarország területére szabálytalan úton érkező kiskorút a hatóságok – helyzetük vizsgálata nélkül – visszakísérnek Szerbiába, menedékjogi kérelmüket nem fogadják, annak ellenére, hogy életkoruknál és helyzetüknél fogva **különleges bánásmódot igénylő kérelmezőnek minősülnek.**

24. Annak ellenére, hogy a kérdést az Európa Tanács is **vizsgálta** 2017-ben.

A 2016-os népszavazást követően 2017-ben is kiemelt téma volt a közbeszédben a külföldről érkező menekültek, oltalmat és befogadást kérők, menedékkérők, „migránsok” megítélése. Gyerekek esetében a jogszabályok nem ismerik a „migráns” kifejezést,²⁵ de a híradásokban ez gyakran előfordult. A „migráns” (*migrant*) szónak önmagában nem kellene hogy negatív jelentése legyen, hiszen a nemzetközi dokumentumok is használják. Mégis, az a kontextus, amiben a migránsok-

kal 2017-ben a tudósítások jó része foglalkozott, kihatta a gyerekek „megítélésére” is. A „migráns gyerekek” szókapcsolat a menedékkérő gyerekekkel szembeni hátrányos megkülönböztetés tünetévé vált, ami a szakvak és a jogalkotás szintjén is megjelent 2017-ben – bár tagadhatatlan, hogy a migráció jelenségével kapcsolatban nem a gyerekek jelentették a fő kommunikációs és közpolitikai irányt.

A diszkriminatív „migráns gyerekek” szókapcsolat előfordulása a híradókban 2017-ben, összehasonlítva a semleges felhangú kifejezésekkel

Fontos jelenségre hívja fel a figyelmet, ha megnézzük, mely orgánumok híradói használták döntően a diszkriminatív „migráns gyerekek” megfogalmazást, illetve hogy önmagában az „úton lévő” és menedékkérő gyerekek helyzete milyen kis számban jelent meg 2017-ben a híradókban – miközben **a lakóhelyük elhagyására kényszerített gyerekek száma** 2017 végére elérte a 28 milliót.²⁶

25. A 2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról nem ismeri és nem használja a „migráns” kifejezést.

26. Az ábra elkészítéséhez kulcsszavak alapján gyűjtöttük össze a 2017-ben hírműsorokban megjelent valamennyi olyan híradást és tudósítást, ami menedékkérő, menekült, „migráns” és kísérő nélküli kiskorú gyermekkel/gyerekekkel foglalkozott. Az ábra tartalmazza az összes olyan magyar közszolgálati és kereskedelmi tévécsatorna esetén ezeknek a híreknek az előfordulását, ahol volt 2017-ben esti műsorsávban híradó.

POLGÁRI JOGOK ÉS SZABADSÁG- JOGOK

12. cikk: A gyermek véleményének tiszteletben tartása

14. cikk: A gondolati, lelkiismereti és vallásszabadsághoz való jog

15. cikk: Az egyesülés és békés gyülekezés szabadsága

„Az Egyezményben részes államok elismerik a gyermek egyesülési és békés gyülekezési jogát.” (részlet az ENSZ Gyermekjogi egyezményéből)

A **demokratikus értékek elsajátítása** és a politikai, állampolgári ismeretek fontos részei a gyerekkornak. Ezért aggasztó, hogy Magyarországon magas a politika elutasítottsága, a jogállam működésével kapcsolatos szkepticizmus a gyerekek körében is, és egy 2800 középiskolás bevonásával végzett Iskola és Társada-

lom **kutatás** szerint a diákok nagy többsége támogatja a szélsőségesen antidemokratikus magatartásokat, és válaszaikban tetten érhető a tekintélyelvűség. Több kritika érte az iskolai állampolgári nevelés diszfunkcionális működését.²⁷

27. Ennek javítása érdekében **módszertani és gyakorlati ajánlásokat** fogalmazott meg az ELTE kutatócsoportja. „**Vedd ki a részed**” néven elindult egy oktatási segédanyagokat kínáló weboldal is a tájékozott közösségi részvétel és a jogtudatosság elősegítése, a demokratikus és emberi jogi elköteleződés ösztönzése érdekében.

A gyerekek 62 százaléka szerint „ennek az országnak nem annyira törvényekre van szüksége, mint inkább egy olyan vezetőre, akiben a nép megbízik”.

Forrás

A már idézett kutatás eredményei szerint a **közösségi aktivitás** online és offline térben is alacsony, alig tizedük tagja például diák-, civil/nonprofit szervezetnek vagy más közösségnek. Alacsony részük vállal valamilyen iskolai megbízatást, a diákképviselőt értelmét és jelentőségét csak a kisebbség látja át.

A diákok ugyanakkor többször kifejezték véleményüket a döntéshozók előtt az oktatást érintő kérdésekben. Három év után 2017 februárjában **összeült az Országos Diákparlament**, ahol sűrűbb tanácskozássokat és oktatási reformokat kezdeményeztek. A Független Diákparlament vezetésével ősszel tüntetések szervezése kezdődött, mely azonban hamar **politikai felhangot is kapott**.

A gyerekek részvételhez való joga politikai érdekek, iskolák, szülők féltésének, meggyőződésének kereszt-tüzébe került. Különösen nagy visszhangot váltott ki,

amikor decemberben a Luca-napi hagyományokat felidézve **óvodásokat térdeltettek le** az aszfaltra egy polgármesteri útavatáshoz. Az ügy felhívta a figyelmet arra, hogy gyerekek kizsákmányolásának számít, ha elsődlegesen a felnőttek céljait szolgálja egy programon való jelenlétük vagy az ahhoz kapcsolódó kommunikáció. A jogvédő szervezetek felhívták a figyelmet arra is, hogy a sajtóban megjelenő illusztrációk ismételtén visszaéltek a gyerekek képmásaival és jogaival.

A **gyerekek kellékként való felhasználása** iránt 2017-ben egyre nagyobb érzékenységet mutatott a társadalom és a sajtó is. Ennek pozitív eredménye volt, amikor márciusban 48 órán belül elkészült egy jogszabály-módosítási tervezet – a gyerekeket védő rendelkezések eltörlésével – a gyerekekkel történő forgatások „egyszerűsítésére”, a kirobbant **sajtóbotrány** miatt azonban nem került parlament elé a javaslat.

17. cikk: A megfelelő információkhoz való hozzáférés

*„Az Egyezményben részes államok (...) gondoskodnak arról, hogy a gyermek hozzájusson a különböző hazai és nemzetközi forrásokból származó tájékoztatáshoz és anyagokhoz, nevezetesen azokhoz, amelyek szociális, szellemi és erkölcsi jóléte előmozdítását, valamint fizikai és szellemi egészségét szolgálják.”
(részlet az ENSZ Gyermekjogi egyezményéből)*

A gyerekeknek joguk van az információhoz, és ez mindenre vonatkozik – ideértve a saját testüket és szexualitásukat is. Nem mindegy ugyanakkor, hogyan szerzik meg az erről való tudásukat. 2017 év elején komoly társadalmi vitát provokált a **szexuális nevelésről** egy 6 éveseknek szánt **felvilágosító kifestőkönyv**, melyben kiszínezhető nemi szervek, szexuális aktus is szerepel-

tek, és melyet az ellene indított **petíció** után visszavont a kiadó. Szülői és szakmai körökben is felháborodást okoztak egy pszichológus **szülőknek szóló online tanácsai** a szexedukációról, és a megbízhatatlan információforrások kockázatára figyelmeztetett egy kutatás is, mely az **első szexuális élményekről** elérhető online megjelenéseket vizsgálta.

A kormány 2017-ben adott jelentést az Európa Tanács Lanzarote Bizottságának a gyerekek védelméért tett intézkedéseiről a **szexuális tartalmak megosztásával** kapcsolatban, és média- és civil partnerekkel közösen kampányt indított a tudatosabb internethasználatért **Digitális Immunerősítő Program** néven. A gyerekek védelmét kívánta növelni az is, hogy a közmédia gyermek- és ifjúsági csatornája **reklámentessé** tette azt az időszávját, amikor a legkisebbeknek szóló műsorokat sugározza.

2017 őszén 1502 fő személyes lekérdezésén alapuló országos reprezentatív vizsgálat készült a 18 éven aluli lakosság olvasási és **információhasználati szokásairól**. Eszerint a gyerekek kevesebbet és ritkábban olvasnak, mint az előző évtizedekben: a rendszeresen (havonta átlag egy könyvet) olvasók aránya a gimnáziumi tanulók körében 9,9 százalék, a szakmunkástanulók között mindössze 2,6 százalék; minden 5. gim-

nazista (21,7 százalék) és minden 2. szakmunkástanuló (55,8 százalék) soha egyetlen könyvet sem olvas; és míg a gyerekek olvasásának és televíziózásának gyakoriságát jelentősen befolyásolták a társadalmi és demográfiai jellemzők, az internethasználatnál ezeknek nem volt szerepe.

Az EU által publikált **Digital Economy and Society Index** 2017-es adatai szerint Magyarország előrelépéseket tett az összekapcsoltság terén, jelentősen nőtt az internetfelhasználók száma a teljes lakosság körében, de a **digitális készségek** szintje továbbra is az európai átlag alatt maradt. Több **szociológiai** publikáció bírálta a hozzáférési és használati szakadék megszüntetéséért tett lépéseket: a társadalmi és oktatási egyenlőtlenségekre irányuló beavatkozások mellett érveltek, melyekben a digitális kompetenciák, készségek növelése kiemelt szerepet kap.

Míg a gyerekek olvasásának és televíziózásának gyakoriságát jelentősen befolyásolták a társadalmi és demográfiai jellemzők, az internethasználatnál ezeknek nem volt szerepe

Kép forrása

Az elektronikus és a papíralapú sajtót a 14–17 évesek kb. **15 százalék**a **figyeli napi rendszerességgel**, a televíziós műsorok tájékoztató sávjait 20 százalékuk, internetes hosszabb szövegeket (pl. blogbejegyzés) kb. 40 százalékuk olvas. A rövid nyilvános szövegeket

(pl. utcai reklámok, tömegközlekedési járműveken elhelyezett szövegek, plakátok és hirdetések) a 10–13 évesek 70 százaléka, a 14–17 évesek 60 százaléka olvassa mindennap.

„A politika világáról a szülői közvetítés hiánya miatt nincs nyílt beszéd, a tabuk, titkok, illetlenségek, dogmák szürke zónájába tartozik.”

Forrás

Utóbbi csak egy mutatója annak, mennyire elér a gyerekekhez is a felnőtteket célzó **politikai kommunikáció**. 2017-ben Magyarország Soros György nevével, a CEU-val, civilekkel, határozással és migrációval kapcsolatos politikai vitákkal volt tele, melyek tartalma és jellege a gyerekek attitűdjére, társas kapcsolataira is hatással voltak. Júliusban a **Magyar Reklámszövetség kimondta**, hogy az ún. Soros György-kampány általános és alapvető társadalmi normákat sért, és társadalmi célú hirdetésként való közzététele megkérdőjelezhető.

A szülőkre és a gyerekek körüli felnőttekre nagy felelősséget rótt, hogy hogyan segítsenek a gyerekeknek megfelelően megérteni ezeket az üzeneteket és az azok mögötti politikai szándékot. Egy, már korábban idézett **kutatás** szerint ugyanakkor a politikusok és pártok ügyeit csupán a középiskolások negyede esetében vitatják meg a családon belüli beszélgetésekben, és ezzel a legmarginálisabb témáknak tekinthetők.

GYERMEKEK ELLENI ERŐSZAK

19. cikk: A gyermekkel szembeni erőszak elleni védelem joga

„Az Egyezményben részes államok megtesznek minden arra alkalmas, törvényhozási, közigazgatási, szociális és nevelési intézkedést, hogy megvédjék a gyermeket az erőszak, a támadás, a fizikai és lelki durvaság, az elhagyás vagy az elhanyagolás, a rossz bánásmód vagy a kizsákmányolás – ideértve a nemi erőszakot is – bármilyen formájától (...)” (részlet az ENSZ Gyermekjogi egyezményéből)

A gyerekekkel szembeni erőszak valamennyi formájával szembeni zéró tolerancia 2017-ben már 12 éve volt hatályban Magyarországon, azonban ennyi idő alatt sem sikerült jelentős változást elérni ezen a területen. A **gyerekek testi fenytésének elfogadottságáról** egy tévéműsor, majd az azt követő panaszra a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (NMHH) által adott válaszból is következtethetünk: „Megállapította továbbá a Médiatanács, hogy a szakértő nem testi fenytésről, hanem a gyermek érdekében alkalmazható

fizikai ráhatásról beszélt, hiszen hangsúlyozta, hogy a szülő erőteljesebb mozdulata fizikai fájdalmat nem okozhat, célja kizárólag a figyelmeztetés lehet, és csak a gyermek érdekében történhet.” Ez a hatósági érvelés egyértelműen jelzi – amit a tévéműsor is korábban –, hogy a testi fenytés összetettségét, lelkibántalmazásrészét, a gyerek fizikai integritására gyakorolt hatását sokan nem ismerik. Ahogyan az is általánosan elfogadott nézet, hogy ezen a területen a gyerekeket kevesebb jog és védelem illeti meg, mint a felnőtteket.

„Ön szerint adhat egy pofont a szülő a gyerekének?
– tették fel a kérdést a[z Appra magyar! című] műsorban,
amelyhez összesen három válaszlehetőség társult:

A: Igen, nekem se lett bajom a pofonoktól,

B: Igen, de csak nagyon indokolt esetben,

C: Nem, tilos megpofozni a gyereket.”

Forrás

A Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika (ENyÜBS) a bántalmazások területén stagnálást, illetve kismértékű csökkenést mutatott 2017-

ben az előző évi adatokhoz képest – kivéve a 14 éven aluli gyerekekkel szembeni szexuális erőszakot, ahol növekedés látható.

	2015	2016	2017
gyermekkorú sértett összesen	4 135	3 688	2 924
kiskorú veszélyeztetése	976	932	867
szemérségsértés	75	105	116
szexuális erőszak	152	178	181
fiatalkorú sértett összesen	5 831	5 118	4 714

Bűncselekmények
gyermek- és
fiatalkorú áldo-
zatainak száma
2015–2017

Bár a büntetőstatisztikát általában kritikusan kell értékelni gyermekbántalmazások esetén (is) a nagymértékű rejtve maradás miatt, de egyéb – gyermekvédelmi – adatokból is arra következtethetünk, hogy nem nőtt 2017-ben a gyerekekkel szemben elkövetett erőszakos esetek száma. A szexuális abúzusok területén látható növekedés is inkább a látencia csökkenésének tudható be – és nem a növekvő bünelkövetés következménye.

A gyerekekkel szembeni szexuális visszaélések másik jellemzője, hogy az áldozattá válás aránya a 14 éven aluliak körében magasabb, mint a 14–18 évesek között. Előbbi korcsoportban 16 százalékos, utóbbiban 10 százalékos a gyerekek érintettsége a bűnügyi statisztikában – bár feltehetően itt is igaz, hogy nem több bűncselekményt követnek el a kisebb gyerekekkel szemben, inkább a társadalom kevésbé toleráns ezek iránt, ezért magasabb lehet a jelzési és feljelentési hajlandóság.

CSALÁDI KÖRNYEZET ÉS ALTERNATÍV GONDOSKODÁS

5., 9. és 11. cikkek: A család és a gyermek kapcsolata, a családjukon kívül nevelkedő gyermek helyzet

*„Az Egyezményben részes államok gondoskodnak arról, hogy a gyermeket szüleitől, ezek akarata ellenére, ne válasszák el, kivéve, ha az illetékes hatóságok, bírói felülvizsgálat lehetőségének fenntartásával és az erre vonatkozó törvényeknek és eljárásoknak megfelelően úgy döntenek, hogy ez az elválasztás a gyermek mindenek felett álló érdekében szükséges.”
(részlet az ENSZ Gyermekjogi egyezményéből)*

2017. január 1-től hatályba lépett a gyermekvédelmi törvény azon módosítása,²⁸ mely **súlyosan veszélyeztető** oknak minősíti az együttműködés hiányát, így akár kiemelési ok lehet, ha a gyerek törvényes képviselője nem együttműködő (Általános végrehajtási in-

tézkedések). 2016-ban a törvénymódosítás ellen több szakember és civil szervezet is **tiltakozott**, azonban 2016 decemberében elfogadták, és 2017. január 1-től hatályba lépett az új szabályozás.

28. 1997. évi XXI. törvény 130/A (3): Egyéb jelzés hiányában is súlyos veszélyeztető oknak minősül, ha a gyermeket gondozó szülő megtagadja az együttműködést az egészségügyi alapellátást nyújtó szolgáltatóval – háziorvossal, házi gyermekorvossal, védőnővel –, illetve a gyermek gondozása tekintetében a bölcsődei ellátást nyújtó szolgáltatóval, intézménnyel és a köznevelési intézménnyel.

2017-ben közel 21 ezer gyerek és fiatal élt a gyermekvédelmi **szakellátásban**, körülbelül kétharmaduk nevelőszülőknél, a többiek pedig nevelőotthonokban, a tárgyév végi **KSH-adatok** szerint. A gyermekotthonokban, a gyermekvédelmi törvényben előírt kötelezettség szerint a 2015-ös év végéig nevelőszülőknél kellett volna elhelyezni valamennyi családjából kiemelt, 6 év alatti gyermeket. Azonban az egyik legfrissebb **európai kutatás** szerint 2017-ben közel 550, 3 éven aluli gyermek élt továbbra is Magyarországon gyermekotthonban, amelyek nem nyújtottak szükségleteinek megfelelő ellátást.

2016. december 31-ig a 12 éven aluliak „**intézményi kigondozására**” is sort kellett volna keríteni. Hivatalos, megismerhető adat ennek sikerességéről, illetve a 6 éven aluliak nevelőszülőknél való elhelyezésének arányáról a jelentés elkészültekor nem állt rendelkezésre, azonban **a kormány közleménye** szerint ma már közel 10 ezer gyerek él nevelőszülői családokban.

Habár 2017-ben 500 millió forintot fordítottak a **nevelőszülők ingyenes képzésére**, a számuk mégis egyre **csökken**, különös tekintettel a különleges nevelőszülők²⁹ számára, ami 23 százalékkal csökkent az előző évhez képest. A helyzetet tovább nehezíti, hogy a **nevelőszülői képzés** (KOP) 2017-ben is hatályban lévő rendszere nem tartalmaz olyan modult, amely a különleges és speciális nevelőszülők számára szólna, őket készítene fel.³⁰

2017-ben a családi környezettől megfosztott gyerekek szempontjából több, kiemelten fontos vizsgálatot végzett **az alapvető jogok biztosa: megállapította**, hogy a korábbi vizsgálatok óta nem történt kedvező változás a gyermekvédelmi szakellátásba kerülő gyerekek helyzetében. 2017-ben továbbra is **minden 3. gyermeket anyagi helyzete miatt emeltek ki a családjából.**³¹

„A gyermekvédelmi szakellátásba kerülő gyermekek közül minden harmadikat anyagi helyzetük miatt emelik ki a családjukból. Ez annak ellenére történik, hogy a gyermekvédelmi törvény értelmében a gyermeket kizárólag anyagi okból fennálló veszélyeztetettség miatt nem szabad elválasztani a családjától. (...) Ez a gyakorlat nem egyeztethető össze a Gyermekjogi Egyezményben rögzített kötelezettségekkel, és súlyosan sérti az érintett és kiszolgáltatott gyermekek családban való nevelkedéshez, védelemhez és gondoskodáshoz fűződő jogát.”

Forrás

29. Különleges nevelőszülő: az a nevelőszülő, aki – a nevelőszülői foglalkoztatási jogviszony egyes kérdéseit szabályozó kormányrendeletben foglaltak alapján – alkalmas a nála elhelyezett tartósan beteg, fogyatékos vagy három év alatti különleges ellátást igénylő gyermek kiegyensúlyozott nevelésének biztosítására. (1997. évi XXI. törvény 54. §)

30. Az új nevelőszülők toborzása 2017-ben is komoly kihívás elé állította a gyermekvédelem rendszerét. Az anyagi keretek (alacsony nevelőszülői bér és gyerekek utáni ellátmány), valamint a nevelőszülőség alacsony társadalmi megbecsültsége mellett az is problémát jelentett, hogy az aktuális képzési rendszerben azok, akik nevelőszülővé szeretnének válni, egy olyan, 9 hónapig tartó (heti 1 napos elfoglaltságot jelentő) képzésen kell hogy rész vegyenek, ami munka mellett nehezen teljesíthető – ezzel is szűkítve a „potenciális új” nevelőszülők körét.

31. A biztos felkérte az emberi erőforrások miniszterét, hogy megyénként mérjék fel az intézményi hiányosságokat, tegyenek lépéseket az átmeneti gondozást nyújtó helyettes szülők számának és a családok átmeneti otthonai férőhelyeinek növelése, a hozzáférhetőbb, az ellátási terület igényeihez igazodó megoldás alkalmazása érdekében. Emellett felhívta a figyelmet arra, hogy a gyermekjóléti alapellátás szolgáltatásainak elegendő támogatást kell nyújtaniuk az érintett családoknak, lehetőség szerint így megelőzve a gyerekek kiemelését elsődlegesen vagy kizárólag anyagi veszélyeztetettség miatt.

A gyermekotthonok működési problémáiról az alapvető jogok biztosának átfogó **vizsgálata konkrét és rendszerszintű visszasságokat** tárt fel a Zalaegerszegi Gyermekotthon működése kapcsán. A jelentés részletezi, hogy a szabad levegőn tartózkodás megvonását büntetésként alkalmazzák, általában 1 hét időtartamban, de volt olyan is, aki 3 hónapig nem mehetett ki, ami súlyosan sérti a gyerekek méltóságához, valamint védelemhez és gondoskodáshoz való jogát. A jelentés részletezi, hogy az otthonban több gyerek számolt be arról, hogy a szakdolgozók verbális és fizikai módon bántalmazták őket.

Magyarországon a **béranyság** maga nem büntetőjogi tényállás, de az egészségügyi törvény³² kizárólagos módon sorolja fel azokat a humán reprodukciós eljárásokat, amelyeket legálisan lehet választani Magyarországon, és ezek között nem szerepel a béranyság. 2017-ben azonban több cikk is jelent meg a **sajtóban** arról, hogy magyar párok fizetnek külföldi nőknek, hogy hordják ki a gyereket, mivel a hatályos törvények szerint az örökbefogadni kívánt gyerekek és az örökbefogadó között maximum 45 év korkülönbség lehet.

Az ENSZ Gyermekjogi egyezményének 9. cikke szerint az egyezményben részes államok tiszteletben tartják a mindkét szülőjétől vagy ezek egyikétől külön élő gyerekeknek azt a jogát, hogy személyes kapcsolatot és közvetlen érintkezést tarthasson fenn mindkét szülőjével, kivéve, ha ez a gyerek mindenek felett álló érdekeivel ellenkezik. 2017 januárja óta azonban tilos a testi kontaktus a fogvatartott és látogatói között, vagyis a **hozzátartozók nem érinthetik meg a börtönben lévő szeretteiket** a beszélőn keresztül. Az új szabályozás becslések szerint 40 ezer gyerek kapcsolattartási jogát érinti a 18 ezer fogvatartott szülő esetében. A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága azzal **indokolta a szigorítást**, hogy nagyon sok tiltott tárgy kerül be a látogatóktól.

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága által 2014-ben kiadott Záró észrevételek kiemelik, hogy a 9. cikk érvényesülésének érdekében olyan komplex, **családmegtartó** (a gyerekek családból való kiemelésének megelőzésére alkalmas) szakmai programokra lenne szükség országosan, amelyeket 2017-ben továbbra is csak civil szervezetek működtettek (lokálisan), például az **SOS Gyermekfalu Magyarországi Alapítványa**.

FOGYATÉKOS- SÁG, ALAPVETŐ EGÉSZSÉG ÉS JÓLÉT

23. cikk: Fogyatékossággal élő gyermekek

„Az Egyezményben részes államok elismerik, hogy a szellemileg vagy testileg fogyatékos gyermeknek emberi méltóságát biztosító, önfenntartását előmozdító, a közösségi életben való tevékeny részvételét lehetővé tevő, teljes és tisztességes életet kell élnie.” (részlet az ENSZ Gyermekjogi egyezményéből)

Az Országgyűlés Hivatala által 2017 februárjában készített információs anyag szerint **több mint 35 ezer fogyatékossgal élő gyerek él Magyarországon**, akiknek az oktatáshoz, alapvető egészségügyi és szociális szolgáltatások igénybevételéhez való hozzáférése nem megfelelő.

Magyarországon a fogyatékossgal élő gyerekeknek az oktatáshoz, alapvető egészségügyi és szociális szolgáltatások igénybevételéhez való hozzáférése nem megfelelő

Kép forrása: MTI / Mohai Balázs

A fogyatékos gyereket nevelő családok általában szegényebbek az átlagnál, amit az is tovább súlyosbít, hogy az igénybe vehető támogatási formák nem személyre szabottak. A családjukon kívül, gyermek- és lakásotthonban élő gyerekeknek megközelítőleg a harmada fogyatékossgal él. Az ő esetükben a kitagolás, a gyermekotthoni elhelyezés kiváltása 2017-re sem valósult meg, noha az Országos Fogyatékossgügyi Program³³ végrehajtására vonatkozó Intézkedési Terv rögzíti, hogy az előző évek tapasztalataira alapozva felül kell vizsgálni a férőhelykiváltással és a támogatott lakhatással kapcsolatos jogszabályi környezetet a fogyatékos gyerekekre is figyelemmel (7.4. pont). Erre

a felülvizsgálatra a megadott határidő 2015. december 31. volt, de sem a jogszabályban, sem a szakmapolitikai információkban **nem azonosítható, hogy ebben történt-e előrelépés**, miközben 2017-ben az ombudsman több jelentésében – többek között a gödi Topház kapcsán – kifejtette, hogy ez a kérdés felnőttek és gyerekek esetén sem tűr halasztást.

A helyzetet tovább nehezíti, hogy a 2017-ben közzétett KSH-adatok szerint mindössze 15 fő speciális és 882 fő különleges nevelőszülő dolgozik, akiknél a speciális szükségletű és sajátos nevelési igényű gyerekek elhelyezhetőek.

„Szakemberhiány, az iskolába való eljutás ellehetetlenülése, kézbesítőnek használt szülők – néhány példa az integráltan nevelhető, sajátos nevelési igényű tanulók oktatáshoz és fejlesztéshez való hozzáféréséről lefolytatott ombudsmani vizsgálat megállapításai közül.”

Forrás

A kitagolás mellett a fogyatékossgal élők és sajátos nevelési igényű gyerekek minőségi oktatáshoz való hozzáféréseinek problémájáról, az **iskolarendszer hiányosságai** miatt meg nem valósuló integrációról is több jelentésben is foglalkozott az ombudsman.³⁴

A fogyatékossgal élők személyek jogairól szóló egyezményről (CRPD) 2017-ben **átfogó civil jelentés készült**.

33. 1653/2015. (IX.14.) Korm. határozat

34. „2017-ben több vizsgálat is foglalkozott a fogyatékossgal élők gyermekek, tanulók oktatásának és fejlesztésének helyzetével. Az AJB-1672/2017. számú ügyben a biztos a súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók oktatáshoz való jogának érvényesülését tekintette át. Az AJB-494/2017. számú ügyben az ombudsman a sajátos nevelési igényű gyermekek befogadó, személyre szabott óvodai nevelésének szükségességére hívta fel a figyelmet a jelenlegi helyzetet elemelve. Az AJB-1837/2017. számú ügyben a biztos mulasztásokat és jogsértő gyakorlatokat tárt fel a sajátos nevelési igényű tanulók oktatáshoz való hozzáférése során: szakemberhiányt, iskolába való eljutás ellehetetlenülését.”
Forrás: 2017. évi AJBH Beszámoló

24. cikk: Egészség és egészségügyi szolgáltatások

A fiatalkorúak egészsége

„Az Egyezményben részes államok elismerik a gyermeknek a lehető legjobb egészségi állapothoz való jogát, valamint, hogy orvosi ellátásban és gyógyító-nevelésben részesülhessen. Erőfeszítéseket tesznek annak biztosítására, hogy egyetlen gyermek se legyen megfosztva az ezeknek a szolgáltatásoknak az igénybevételére irányuló jogától.” (részlet az ENSZ Gyermekjogi egyezményéből)

Az egészségügyi ellátáshoz való **hozzáférés súlyos egyenlőtlenségeket mutat**, és borús kimenetellel fenyeget. Magyarország 284 településén vannak üres védőnői körzetek, a 60 év feletti gyermekorvosok aránya 45 százalék. 2017 szeptembere óta új, szorosabb csecsemőszűrési rendszer lépett életbe, ami tovább sürgeti a munkaerőhiánnyal és a novemberben bérpótlék után is bérfeszültséggel küzdő **védőnői hálózat** megerősítését. A növekvő finanszírozás mellett további beavatkozást igényel a gyermekorvosi alapellátás, amelynek fennmaradása és fejlesztése érdekében jogszabályi és szakmai **változásokra tett javaslatot** a Házi Gyermekorvosok Egyesülete.

A kórházakról érkező hírek az ellátás **elkeserítő környezeti feltételeire** irányították a figyelmet: februárban egy vírus miatt **megteltek a fővárosi gyermek intenzív ágyak**, az elhúzódó felújítások miatt **nem volt fűtés** több gyermekklinikán, hozzátartozók emelték fel szavukat a **méltatlan fizikai állapotok** miatt, és kórházi

fertőzés miatt indított nyomozást a rendőrség egy **csecsemő halála** ügyében. Az országos tisztii főorvos által 2017-ben ismertetett, 2016-ra vonatkozó jelentés szerint 133 gyereknél azonosítottak **kórházi fertőzést** a koraszülött és a kis súlyú babákat ellátó 8 perinatális intenzív osztályon. A kormány hangsúlyozta a **biztonságos betegellátás** meglévő feltételeit, illetve programot indított a **családbarát szülésetekért** és az anyatejes táplálás előmozdításáért.

2010 óta nem nőtt a **túlsúlyos vagy elhízott gyerekek** aránya, a nemzetközi trendekkel ellentétben. A 2016/2017-es tanévben készült **Gyermek Tápláltsági Állapot Vizsgálat**³⁵ ezt a hatékony beavatkozásoknak tulajdonítja, ugyanakkor kiemeli, a probléma így is minden 4. lányt és minden 5. fiút érint a 6–8 éves gyerekek körében. A túlsúly és elhízás előfordulása³⁶ jelentős földrajzi különbségeket mutat: csaknem kétszer annyi elhízott kisiskolás él Dél-Dunántúlon és Észak-Magyarországon, mint az ország közepő részén.

„Valós veszély, ha a média úgy tudósít tragédiákról, hogy az ötletadó, kedvcsináló lehet; ha nem a valós veszélyek és igazi megoldások kerülnek fókuszba, hanem a borzongató hírek.”

Forrás

35. Childhood Obesity Surveillance Initiative, COSI

36. A fejlett országokban – így Magyarországon is – a gyermekkori túlsúlyt a család szegénysége és az emiatti rossz minőségű, egészségtelen táplálkozás okozza.

Az iskolai sítábor során 17 fő halálával végződő veronai buszbaleset ráirányította a figyelmet az iskolapszichológusok hiányára. Az EMMI 2017-ben közzétett 2016-os adatai szerint az **iskolapszichológusi státuszok** felét sikerült betölteni, országszerte 440 logopédus hiányzik, és számos segítő foglalkozás betöltetlen. Tavasszal a **Kék Bálna** nevű, tinédzsereket öngyilkosságra buzdító online csoportok hazai felbukkanásának veszélye

miatt esett több szó a gyerekek **mentális egészségét** támogató szolgáltatások és a prevenció fontosságáról, a serdülőkori fokozott szuicid kockázatokról, illetve a **média felelősségéről**. A szakemberek felhívták a figyelmet arra, hogy rendszerváltás óta csökkenő **öngyilkosságok száma** még mindig magas, a 10–14 éves korosztályban évente 25–30 gyerek vet véget az életének.

26. cikk: Szociális biztonság

„Az Egyezményben részes államok elismerik minden gyermeknek a szociális biztonsághoz (...) való jogát.” (részlet az ENSZ Gyermekjogi egyezményéből)

2017-ben a gyermekszegénység, a gyermekéhezés és a depriváció kérdése a korábbi évhez képest sokkal kevésbé volt előtérben Magyarországon. Ennek egyik oka, hogy míg a **gazdasági válság** idején 2008–2012 között a gyereket nevelő családok különösen nehéz helyzetbe kerültek, a 2014-es mélypont óta számuk egyre csökken. Egy 2017-ben kiadott jelentés szerint „2014-re a gyermekszegénység aránya 4 százalékponttal volt magasabb itthon, mint az uniós országok átlaga”.

Ezt követően a helyzet lassan javulni kezdett, majd 2017-re a gazdasági válság vége szinte minden társadalmi csoport számára kitapinthatóvá vált.

A gyerekek szociális biztonságát is szolgáló juttatásokat nézve a KSH 2017-ben kiadott adatai szerint gyermekgondozási díjat (GYED) többen kaptak, de **kevésbé részesültek családi pótlékban** és gyermekgondozást segítő ellátásban (GYES). A családi pótlékban részesülők száma és az egy családra jutó összeg is csökkent,³⁷ csakúgy, mint a havi juttatás mértéke, viszont többen jutottak hozzá a csecsemőgondozási díjhoz.

Az alapvető biztonságot jelentő pénzügyi, materiális juttatásokon túl a gyerek szociális biztonságát jelenti a megfelelő napközbeni ellátás is. Ennek vonatkozásában megállapítható, hogy például a **bölcsödei helyhiány** miatt fel nem vett gyerekek száma megugrott 2017-ben, miközben a bölcsődés gyerekek száma is magasabb lett (a kilencvenes évek közepének adataihoz közelítő mértékben). 2017-ben tehát több szülő kívánta bölcsődébe adni gyermekét (feltehetően ennek hátterében sok esetben munkavállalás állt), ez azonban a kapacitások szükségessége miatt sok esetben akadályba ütközött.

2017 januárjától átalakult a **gyerekek napközbeni ellátása**, melyhez különböző, a korábbiaknál rugalmasabb ellátási formákat alakítottak ki. A több működő férőhely ellenére több mint 400-zal nőtt a napközbeni ellátáshoz a lakóhelyén hozzá nem férő 3 éven aluli gyerekek száma, és ezzel minden 4. érintett gyerek számára (2610 településen összesen több mint 70 ezer gyereknek) így sem volt helyben elérhető a napközbeni ellátás.

37. A családipótlék-ellátás összege 2008 óta változatlan, ami azt jelenti, hogy reálértékben folyamatosan csökken.

OKTATÁS, SZABADIDŐ, KULTÚRA

28., 29. és 31. cikkek: Oktatás, ezen belül szakképzés és tanácsadás

*„Az Egyezményben részes államok megegyeznek abban, hogy a gyermek oktatásának a következő célokra kell irányulnia: (...) elő kell segíteni a gyermek személyiségének kibontakozását, valamint szellemi és fizikai tehetségének és képességeinek a lehetőségek legtágabb határáig való kifejlését (...)”
(részlet az ENSZ Gyermekjogi egyezményéből)*

Az **oktatás átalakítását** célzó törekvések 2017-ben nagy lendülettel folytatódtak. Kötelező, központi felvétellel szabályozták a középiskolai férőhelyeket, elfogadta a Parlament a beilleszkedési, tanulási és magatartási zavarokkal küzdő gyerekeket hátrányosan érintő új szabályozást³⁸ (ld. Általános végrehajtási intézkedések), elkezdődött az új Nemzeti Alaptanterv kialakítása, a 9 évfolyamos általános iskolák bevezetésének előkészítése. A reformok célját és módját több szempontból érte bírálat. A megfelelő előkészítés hiánya miatti **alapjogi aggályokra** figyelmeztetett az alapvető jogok biztosa a középfokú nyelvvizsga meglétéhez kötött felsőoktatási felvételi bevezetése kapcsán, és tiltakozásokhoz vezetett, hogy a **szakmai tárgyból először érettségiző** szakgimnáziumi diákok kevesebb

mint 5 hónappal az érettségi előtt értesültek a **szakérettségi tartalmáról és szabályairól**. Szakemberek szerint a gyerekek továbbtanulási esélyeinek elvágásával fenyeget a középiskolai rendszer átalakítása, a sajátos nevelési igényű és fogyatékossgal élő gyerekek oktatása pedig rendszerszintű hiányosságokkal küzd (ld. Fogyatékossg, alapvető egészség és jó-lét). A 2017-ben bemutatott, 2016-os mérésen alapuló **PIRLS vizsgálat** szerint javult a 4. osztályos magyar gyerekek szövegértése 2011 óta: az 50 vizsgált ország között a magyar fiatalok a 9–16. helyen végeztek. Az eredmények alaposabb vizsgálata azonban leszakadó régiókról, az **egyenlőtlen esélyek elmélyüléséről** tesz tanúságot – 2011 óta az észak-magyarországi és budapesti iskolák átlagpontszámainak különbsége 64

38. Az ún. „Taigetosz-törvényt”, ld. 1. lábjegyzet

százalékkal nőtt, és a családi háttér jelentősen befolyásolta a tanulói teljesítményt: 136 pont különbség volt a kevés és a sok tanulást segítő erőforrással³⁹ rendel-

kező diákok átlageredménye között. A vizsgálat arra is rámutatott, hogy 6-ból 5 iskola erőforráshiánnyal küzd, a diákok fáradtan és éhesen érkeznek az iskolába.⁴⁰

„A művelődéshez való jog részeként az oktatáshoz való jog biztosítása a demokratikus jogállam egyik kiemelt feladata. Alapfokú műveltség nélkül ugyanis a polgárok képtelenek jogaik és szabadságaik teljeskörű gyakorlására, illetve a társadalomban való érvényesülésre. A művelődéshez való jog ennek megfelelően kulcsjognak tekinthető, amely számos más alapjog (emberi jog) érvényesülését teszi lehetővé. (...) A jog érvényesülése szempontjából az állam feladata biztosítani a megfelelő intézményrendszer létrehozását és annak működtetését.”

Forrás

A magatartási problémák kezelési nehézségeire és az iskolai fegyelmi eljárások jogi szabályozásának bizonytalanságára utalnak azok a napvilágra került esetek, ahol az iskolák az eltanácsolás eszközehez nyúlnak a konfliktusos gyerekek kezelésében (**fegyelmi büntetés Makón, bántalmazott gyerek elküldése Veresegyházán**).

2017-ben a védelmi rendelkezések az oktatásban is megjelentek, és célként fogalmazta meg a kormány a **fiatalok honvédelmi nevelését**. A 2017/2018-as

tanévtől útjára indult a **Honvéd Kadét Program**: a szabadon választható katonai alapismeretek tárgy mellett a testnevelés is kiegészül a küzdősportok és lövészet lehetőségeivel, amiért iskolai lőterek kialakítását vizsgálta a Klebelsberg Központ (KLIK). Kormányhatározat írta elő a **hazafias és honvédelmi nevelés programjának** tantervi szintű megjelenítését. Ezen túlmenően⁴¹ terrorellenes **Honvédelmi Intézkedési Terv kidolgozását** kérték az intézményektől.

39. A szülők legmagasabb iskolai végzettsége, a szülők foglalkozása, az otthon található könyvek száma, az otthon található gyerekkönyvek száma, a tanuló által elérhető eszközök (internetkapcsolat és saját szoba)

40. „Hazánkban a 4. évfolyamos diákok 43 százaléka mindennap vagy szinte mindennap (a nemzetközi átlag 32 százalék), 48 százaléka néha (a nemzetközi átlag 50 százalék) fáradtnak érzi magát, és mindössze 9 százalékuk nem panaszkodik fáradtságra. Ami a táplálkozást illeti, a diákok 19 százaléka (a nemzetközi átlag 26 százalék) mindennap vagy szinte mindennap éhesen érkezik az iskolába, további 44 százalékukra (a nemzetközi átlag 41 százalék) ez néha jellemző, és 37 százalékuk (a nemzetközi átlag 33 százalék) soha nem panaszkodik éhségre.” PIRLS, 55. o.

41. NATO kötelezettségre hivatkozva

EGYÉB KÜLÖNLEGES VÉDELMI INTÉZKEDÉSEK

22. cikk: A menedékkérő gyermekek speciális védelme

„Az Egyezményben részes államok megteszik a megfelelő intézkedéseket, hogy az a gyermek, aki akár egymagában, akár apjával és anyjával vagy bármely más személlyel együtt az erre vonatkozó nemzetközi vagy hazai szabályok és eljárások értelmében menekült helyzetének elismerését kéri vagy menekültnek tekintendő, megkapja az Egyezményben és más emberi jogokkal kapcsolatos vagy humanitárius jellegű egyéb nemzetközi okmányokban, amelyekben az említett államok részesek, elismert jogok élvezetéhez szükséges védelmet és humanitárius támogatást.” (részlet az ENSZ Gyermekjogi egyezményéből)

2017-ben 232 gyerek egyedül és további 1600 gyerek a családjával együtt **lépte át a magyar országhatárt**. 2017 márciusában törvényi változtatások léptek életbe, amelyek az ún. „tömeges bevándorlás okoz-

ta válsághelyzet” elrendelésekor, annak időtartamára alapvetően módosítják a menekültügyi eljárást, ami a 14 éven aluli gyerekeket is érinti (diszkriminatív módon, ld. Átfogó alapelvek).

A gyermekvédelmi törvény módosítása következtében a 14 évesnél idősebb kísérő nélküli kiskorúak kikerülnek a törvény hatálya alól a válsághelyzet idején

Kép forrása: MTI / Kelemen Zoltán Gergely

A gyermekvédelmi törvény módosítása⁴² következtében a 14 évesnél idősebb kísérő nélküli kiskorúak kikerülnek a törvény hatálya alól a válsághelyzet idején, mivel a törvény felfüggeszti azt a szabályt, ami előírja, hogy a menedékkérők legfeljebb 28 napig tartózkodhatnak a tranzitónában (ld. Átfogó alapelvek). Ez azt jelenti, hogy a kérelmezők – köztük gyerekek is – korlátlan ideig a tranzitónákban tarthatók. A Lanzarote Bizottság 2017-es **jelentése** felhívja a figyelmet a menekült gyerekek életkor-meghatározási módszereinek hiányosságaira, mely szerint a menedékkérők életkorának gyakran téves a megállapítása. A tévedés miatt pedig előfordulhat, hogy 14 év alatti kísérő nélküli gyerekeket 14 és 18 év közöttinek határoznak meg, és ezért a tranzitónákban tartják őket. A jelentés felhívja a figyelmet arra, hogy a tranzitónákban tartott kísérő nélküli kiskorúak számára nem rendelnek ki gyermekvédelmi gyámot, ami további lehetőségektől fosztja meg őket jogaik gyakorlása terén, megsértve ezzel az

ENSZ Gyermekjogi egyezményének 5. és 18. cikkét. A **törvénymódosítás ellen** a Gyermekjogi Civil Koalíció **felhívta a jogalkotó figyelmét**, hogy a gyerekek jogainak védelmére vonatkozó nemzetközi és alkotmányos kötelezettségéből ne engedjen, és tartsa szem előtt a gyerekek legfőbb érdekét, valamint ennek megfelelően kezelje gyerekként a 18 éven aluli személyeket minden esetben, még a válsághelyzetnek minősített szituációkban is.

A 14 éven aluli menedékkérő gyerekek eddig a főtí gyermekotthonban várhatták meg az ügyükben hozott döntést, de 2017 januárjában bejelentették, hogy 2018 közepétől a főtí gyermekotthonban is megkezdődik a **kiváltási folyamat**, így az otthon bezárja kapuit. A jelentés elkészültekor nem állt rendelkezésre információ arról, hogy az ott élő gyerekeket mely otthonokban gondozzák tovább.

42. 1997. évi XXXI. a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvény 4. § (1) (c)

37., 39. és 40. cikkek: A fiatalkorúak igazság- szolgáltatási rendszere

Az igazságszolgáltatás rendszerével elkövetőként kapcsolatba kerülő gyermekkorúak és fiatalkorúak száma is csökkent 2017-ben.

Korcsoport	2015	2016	2017
gyermekkorú (0–13)	1 375	1 662	1 409
fiatalkorú (14–17)	7 872	7 675	6 492

Az igazságszolgáltatás rendszerével elkövetőként kapcsolatba kerülő gyermekkorúak és fiatalkorúak száma

A Btk. 2013-as módosítása óta az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága által is kifogásolt büntethetőségi korhatár leszállításával kapcsolatban 2017-ben nem történt pozitív változás.

A gyerekek **büntetőeljárásokban való védelmére az új büntetőeljárásról szóló törvénybe** a jogalkotó számos új eljárási garanciát épített be. A gyerekeket ún. „különleges bánásmódot igénylő személyeknek” tekinti az új törvény, és fokozottan védi őket, különösen a 14 év alattiakat, valamint a szexuális bűncselekmények áldozatait.

„Az új Be. [büntetőeljárásról szóló törvény] erőteljesebben lép fel annak érdekében, hogy a kiskorú tanú ne találkozzon a terhelttel az eljárás során, ezért alapszabályként megtiltja, hogy a kiskorú kihallgatásának helyszínén a terhelt és a védő személyesen jelen legyen. Ez csak abban az esetben lesz lehetséges – mérlegelés alapján –, ha a kihallgatást a terhelt vagy a védő indítványozta. Az új Be. továbbá kizárja a kiskorú szembesítésének lehetőségét.”

Forrás

A 2018 nyarán életbe lépő új szabályozás többek között lehetőséget ad a gyerekek magánéletének fokozottabb védelmére, az eljárások gyorsítására, valamint arra is, hogy ne kelljen egy-egy eljárási cselekményt megismételni vagy az eljárás során olyan személlyel

(pl. gyanúsított) találkozni a gyerekeknek, akivel nem szeretne – ezzel például a „szembesítés” is elkerülhetővé válhat a gyerekáldozatok számára a büntető-eljárásokban.

FAKULTATÍV JEGYZŐKÖNYV A GYERMEKEK ELLENI SZEXUÁLIS VISSZAÉLÉSRŐL

*„A részes államok a jelen Jegyzőkönyv előírásainak megfelelően megtiltják a gyermekek eladását, a gyermekprostitúciót és a gyermekpornográfiát.”
(részlet a **Fakultatív Jegyzőkönyvből**)*

A prostitúcióban érintett gyerekek helyzete 2017-ben sem változott. A prostitúció gyermekkorú áldozatait továbbra is szabálysértőnek és elkövetőnek tekinti az igazságszolgáltatás, segítség és védelem helyett elzárásszankcióval továbbra is sújthatók. Ha egy gyereket mégis prostitúció áldozataként azonosít a rendszer, számára nem nyújtható speciális segítség. Az érintett gyerekekkel való bánásmód teljesen esetleges,

az egységes módszertan vagy a **szakmai protokoll hiánya** miatta csak a gyermekvédelmi jelzőrendszer adott tagján múlik. Az áldozattá vált gyerekek nem mehetnek védett szálláshelyre, hiszen egyedül érkező gyerekek számára nincs ilyen otthon. Hasonló a Magyarországra érkező kísérő nélküli kiskorúak és potenciális gyermekkereskedelmi áldozatok helyzete.

„A jelzőrendszer tagjainak a szükséges jelzéseket már a gyermekprostitúció gyanújának felmerülésekor meg kell tenniük, hogy a gyermekeket érintő elhanyagolás, nem megfelelő bánásmód, esetleges szexuális kizsákmányolás nagyfokú látenciája a jelzőrendszeri tagok rendszeres és következetes jelzéseivel csökkenjen, és a visszasságok, az orvosolandó problémák előtérbe kerüljenek. Ugyanakkor nem elegendő a problémák feltárása, ha azoknak a kezelésére nem alkalmas a gyermekvédelmi rendszer. Szükséges a gyermekvédelemben dolgozók szakmai támogatása, képzések és a komplex, több területet átfogó problémamegoldás lehetősége, a prevenció eszközrendszerének kidolgozása.”

Forrás

2017-ben ismét sok **kritikát** – és **ajánlást** – kapott a magyar kormány azért, mert az emberkereskedelem magyar felnőtt- és gyermekkorú áldozatait **nem azonosítja és látja el megfelelően**, ahogy nem működik meg-

felelően az igazságszolgáltatás sem, valamint hogy a prostitúcióban érintett gyerekeket továbbra is elkövetőként kezeli, és számukra **semmilyen rendszerszintű segítséget** nem biztosít.

A prostitúció gyermekkorú áldozatait továbbra is szabálysértőnek és elkövetőnek tekinti az igazságszolgáltatás

Kép forrása: MTI / Máthé Zoltán

GYERMEKJOGI JELENTÉS 2017

Készítette a Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány

Szerzők: Balázs Réka
Gyurkó Szilvia
Németh Barbara
Sánta Nóra

Szerkesztő: Fodor Bernadett

Design: Hitka Viktória
Tördelés: Sánta Dániel

Köszönjük a jelentés elkészítéséhez nyújtott szakmai segítséget Gazi Adriennek, Sebhelyi Viktóriának és a Gyermekjogi Civil Koalíció tagjainak.

A médiamegjelenések vizsgálatában partnerünk volt az Observer.

www.hintalovon.hu

+36 20 408 6119

info@hintalovon.hu

© Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány, 2018

A Hintalovon Alapítvány programjai 2017-ben elnyerték a Flamand Kormány támogatását és az International Juvenile Justice Organization (IJJO), valamint a Defence Child International (DCI) partneri támogatását, ezért szervezetünk az 2017. évi LXXVI. törvény 2.§-a értelmében külföldről támogatott szervezetnek minősül.